

Таким чином, цивільно-правові відносини мають досить високий рівень корупційних ризиків, тому, важливим є питання особистої відповідальності кожного учасника цивільно-правових відносин, дотримання усіма принципів цивільного законодавства, визначені у ст. 3 Цивільного кодексу України, особливо принципу добросовісності, розумності та справедливості. Крім того, особливо забезпечити протидію корупційним ризикам має бути уважність, професійність, добросовісність контрагентів у цивільних правовідносинах. А саме головне – це відповідальність перед самим собою та державою, та не боятись звертатись до компетентних органів, якими відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури та Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний вісник України.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (втратив чинність 28.08.2025) // Офіційний вісник України.
4. Верховний Суд України. Судова практика щодо визнання правочинів недійсними // Офіційний вебпортал судової влади України.
5. Національне агентство з питань запобігання корупції. Методичні рекомендації щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності органів влади. — К.: НАЗК, 2020.
6. Пилипенко, О. М. Корупційні ризики у приватноправових відносинах // Юридична наука. — 2021. — № 4. — С. 45–52.

УДК 343.352(477).6

Терещук М.М., к.ю.н., ст. викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

tereschuk2004@ukr.net

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЇ У ПРИФРОНТОВИХ ЗОНАХ УКРАЇНИ

У статті аналізуються правові механізми притягнення до відповідальності за корупційні дії у прифронтових зонах України в умовах воєнного стану. Висвітлюються

особливості застосування кримінального та адміністративного законодавства, проблеми збору доказів і підвищені корупційні ризики. Запропоновано шляхи удосконалення антикорупційної політики та правових механізмів її реалізації.

Ключові слова: корупція, прифронтові території, воєнний стан, юридична відповідальність, антикорупційна політика.

Сучасні умови збройної агресії російської федерації проти України зумовили суттєве загострення проблеми корупції у прифронтових регіонах. Особливий правовий режим, запроваджений на таких територіях, пов'язаний із делегуванням розширених державних повноважень військовим адміністраціям, спрощеними процедурами управління ресурсами та концентрацією гуманітарних і фінансових потоків, що створює підвищені корупційні ризики [1; 2].

Відповідно до ст. 19 Конституції України, органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначений законом [3]. Водночас у прифронтових регіонах часто виникають ситуації, за яких межі дискреційних повноважень фактично розширюються, що ускладнює правозастосування та потребує посиленого антикорупційного контролю.

Антикорупційна політика України базується на положеннях Закону України «Про запобігання корупції», який визначає первинні й вторинні заходи запобігання корупції, встановлює вимоги до фінансового контролю, конфлікту інтересів та доброчесності публічних службовців [4]. Однак у період воєнного стану частина процедур спрощується або змінюється, що створює «зони ризику» для корупційних проявів.

Кримінально-правова відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення встановлюється розділом XVII Кримінального кодексу України, зокрема статтями 364, 368, 369, 369-2 та 366-1 [5]. Для прифронтових територій особливо характерні такі злочини, як привласнення гуманітарної допомоги, службове підроблення, зловживання владою, одержання неправомірної вигоди при розподілі соціальних виплат, компенсацій за зруйноване майно та матеріально-технічного забезпечення військових формувань.

Згідно зі ст. 67 Кримінального кодексу України обставиною, що обтяжує покарання, визнається вчинення злочину в умовах воєнного стану або особливого періоду [5]. Це означає, що законодавець розцінює корупцію в умовах війни як особливо суспільно небезпечне діяння, здатне прямо впливати на обороноздатність держави.

Окремий блок становить адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення, передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 172-4 – 172-9), що охоплює порушення вимог фінансового контролю, конфлікт інтересів, незаконне сумісництво та отримання подарунків [6]. У прифронтових регіонах дані правопорушення часто виникають у зв'язку з реалізацією програм допомоги внутрішньо переміщеним особам та відновленням критичної інфраструктури.

Особливої уваги заслуговує правовий статус військових адміністрацій, визначений Законом України «Про правовий режим воєнного стану» та Законом України «Про військово-цивільні адміністрації» [1; 7]. Розширення їхніх повноважень, не супроводжуване належними механізмами зовнішнього та внутрішнього контролю, може призводити до системних зловживань.

Процесуальні труднощі боротьби з корупцією у прифронтових регіонах полягають у небезпеці для життя слідчих і прокурорів, неможливості доступу до об'єктів доказування, порушенні логістики судочинства. Водночас Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає можливість проведення окремих слідчих дій у дистанційному режимі, що може застосовуватися в умовах війни [8].

Значну роль у протидії корупції відіграють спеціалізовані органи: Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, НАЗК та ДБР. Однак у прифронтових умовах їхня діяльність ускладнена взаємодією з військовими адміністраціями, що не завжди мають чітко визначений правовий статус у сфері антикорупційного контролю [4].

Міжнародні стандарти відображені у Конвенції ООН проти корупції та документах Ради Європи, які встановлюють обов'язок держав забезпечувати прозорість, підзвітність і належне управління навіть в умовах надзвичайного стану [9; 10]. Досвід Боснії, Іраку та Афганістану свідчить, що нерегульована корупція у зоні конфлікту трансформується у форму «внутрішньої загрози» національній безпеці.

Отже, притягнення до відповідальності за корупційні дії у прифронтових зонах України має ґрунтуватися на поєднанні загальнокримінальних та спеціальних антикорупційних механізмів з урахуванням особливостей воєнного стану. Пріоритетним завданням є законодавче врегулювання дискреційних повноважень військових адміністрацій, посилення меж контролю та вироблення єдиної судової практики у справах щодо «воєнної корупції».

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
2. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
7. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
9. Конвенція ООН проти корупції : прийнята 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
10. Criminal Law Convention on Corruption (ETS 173). Council of Europe. URL: <https://www.coe.int>

**Тимощук О.Г., к.ю.н., доцент кафедри
конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет**

ГАРМОНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З АНТИКОРУПЦІЙНИМИ КОНВЕНЦІЯМИ РАДИ ЄВРОПИ

Боротьба з корупцією посідає пріоритетне місце у процесі інтеграції України до Європейського Союзу. Антикорупційні конвенції Ради Європи формують нормативний стандарт, що визначає обсяг зобов'язань держави у сфері кримінально-правової протидії корупції. Україна має потребу у повній відповідності цим стандартам. Така відповідність забезпечує ефективне кримінальне переслідування корупційних діянь і підсилює довіру міжнародних партнерів до українських державних інституцій. Актуальність питання зростає у зв'язку з умовами повоєнної відбудови та потребою у стабільній зовнішній фінансовій підтримці.

Антикорупційні конвенції Ради Європи містять мінімальні вимоги до криміналізації діянь корупційного характеру. Україна імплементувала положення Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року [1]. Законодавець унормував відповідальність за активний і пасивний підкуп. Норми також охопили підкуп іноземних посадових осіб. Україна враховує рекомендації GRECO щодо деталізації складів злочинів і визначення межі між кримінальними правопорушеннями та дисциплінарними проступками [6]. Така межа забезпечує правову визначеність і унеможливорює довільне правозастосування.

Україна адаптувала вимоги щодо відповідальності юридичних осіб. Механізм спеціальної конфіскації відповідає стандартам Ради Європи. Такий механізм забезпечує позбавлення корупційного доходу навіть без обвинувального вироку щодо фізичної особи. Законодавство України також